

Juliaana Hollanti

YHDISTETTY ESI- JA ALKUOPETUS

Myönteisiä ilmiöitä, haasteita & eriyttämistä?

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatin tutkielma
Joulukuu 2021

TIIVISTELMÄ

Juliaana Hollanti: Yhdistetty esi- ja alkuopetus. Myönteisiä ilmiöitä, haasteita & eriyttämistä?
Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Varhaiskasvatuksen opettaja
Joulukuu 2021

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli kuvaila vuosiluokkiin sitomattoman yhdistetyn esi- ja alkuopetuksen myönteisiä ilmiöitä ja haasteita sekä selvittää millainen merkitys eriyttämisellä on ja kuinka se näyttäytyy toiminnassa. Teoreettisessa viitekehyksessä määriteltiin tutkimuksen kannalta keskeiset käsitteet esi- ja alkuopetus, vuosiluokkiin sitomaton opetus (VSOP), yhteisopettajuus ja eriyttämien, sekä mitä esi- ja alkuopetuksen siirtymistä ja yhteistyöstä sanotaan ohjaavien asiakirjojen, eri tutkimusten ja kirjallisuuden perusteella. Tutkimus on laadullinen tutkimus, jonka metodina käytetään systemaattista kirjallisuuskatsausta.

Tämän systemaattisen kirjallisuuskatsauksen perusteella tutkimuksen päätuloksiksi saatiin keskeisimpien myönteisten ilmiöiden olevan siirtymien sujuvuus esiopetuksesta kouluopetukseen, lasten vertaisoppiminen sekä toimintakulttuurin myötä yksilöllisen etenemisen mahdollistuminen. Yhdistetyn esi- ja alkuopetuksen keskeisimmät haasteet olivat pääosin ympäristöön ja käytäntöön liittyviä tekijöitä, joista esimerkiksi resurssina ajanpuute ja ryhmäkoot vaikuttivat koettuihin haasteisiin. Eriyttäminen näyttäytyi pääosin toimivana sekä luonnollisena osana opetusta, jonka merkitys tiedostettiin yhdistetyn esi- ja alkuopetuksen toimintamallissa. Käytännössä eriyttämistä toteutettiin yhdistetyssä esi- ja alkuopetuksessa usein kolmelle eri taitotasolle.

Avainsanat: yhdistetty esi- ja alkuopetus, vuosiluokkiin sitomaton opetus, vertaisoppiminen, eriyttäminen, siirtymät, yksilöllinen eteneminen

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	AIHEPIIRIN KÄSITTEISTÖÄ	6
2.1	Esiopetus	6
2.2	Alkuopetus	6
2.3	Vuosiluokkiin sitomaton opetus (VSOP).....	7
2.4	Yhteisopettajuus.....	7
2.5	Eriyttäminen	8
3	SIIRTYMÄT JA YHTEISTYÖ	9
4	TUTKIMUSKYSYMYKSET JA -METODI	11
4.1	Laadullinen tutkimus & tutkimuskysymykset.....	11
4.2	Tutkimusmetodi.....	12
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	13
5.1	Aineiston hankinta.....	13
5.2	Aineiston analyysi	13
6	TULOKSET	15
6.1	Yhdistetyn esi- ja alkuopetuksen myönteisiä ilmiöitä.....	15
6.2	Yhdistetyn esi- ja alkuopetuksen haasteita.....	19
6.3	Eriyttämisen merkitys ja näyttäytyminen.....	21
7	POHDINTA	24
7.1	Yhteenveto tuloksista	24
7.2	Johtopäätökset.....	27
7.3	Luotettavuus ja jatkotutkimusehdotukset.....	27
	LÄHTEET	29

1 JOHDANTO

Esi- ja alkuopetus ovat lapsen elämässä ajanjaksoja, joiden aikana luodaan pohja oppimispolulle sekä edistetään kasvua, kehitystä ja hyvinvointia kokonaisvaltaisesti (Kyrönlampi ym., 2020). Esi- ja alkuopetuksen opettajat molemmat työskentelevät lapsille tärkeässä oppimisenpolun vaiheessa, jossa käsitys lapsista itsestään oppijoina alkaa muodostumamaan (Estola ym., 2020). Tästä syystä koen itse tärkeäksi ja perustelluksi tutkia esi- ja alkuopetusta sekä niiden molempien toimintaa yhdessä.

Joustava esi- ja alkuopetus on yhä yleisempi malli alkuopetuksessa, josta vuosiluokkiin sitomaton opiskelu on sen yksi muoto (Vuorinen, 2019). Olen kiinnostunut siitä, millaisena esi- ja alkuopetuksen yhdistävä vuosiluokkiin sitomaton opetus näyttäytyy, mitkä piirteet ovat sille ominaisia ja mitä myönteisiä ilmiöitä ja haasteita kyseinen malli sisältää. Olen kiinnostunut myös siitä, mikä merkitys eriyttämisellä on ja miten se näyttäytyy esi- ja alkuopetuksen yhdistävässä toimintamallissa.

Aiheen valintaan vaikutti oma kiinnostukseni ja kokemus toimimisesta vuosiluokkiin sitomattomassa esi- ja alkuopetuksen yhdistävässä ryhmässä. Tein oman opintoihini kuuluvan työharjoittelun esiopetusryhmässä, joka oli yhdistetty alkuopetuksen kanssa. Myöhemmin olen päässyt tekemään opintojeni aikana myös muutamia esiopettajan sijaisuuksia vastaavissa ryhmissä. Itselleni yhdistetyn esi- ja alkuopetuksen toimintamalli näyttäytyi aluksi uutena ja erilaisena toimintamallina, mutta aiheeseen perehtyminen osoitti, ettei täysin uudesta asiasta kuitenkaan ole kyse. Kokemukset vuosiluokkiin sitomattomassa yhdistetyssä esi- ja alkuopetuksen toiminnassa ovat olleet mielenkiintoisia ja herättäneet mielessäni paljon kysymyksiä. Oman kokemukseni mukaan yhdistetyssä esi- ja alkuopetuksessa toiminta muuttuu hyvin erilaiseksi niin sanotusti ”perinteisestä” mallista poiketen. Tästä syystä tuntui siltä, että haluan tutkia esi- ja alkuopetuksen yhdistävästä toiminnasta lisää ja näin ollen se valikoitui kandidaatin tutkielmani aiheeksi.

Aihe on tutkimuksen arvoinen, sillä esi- ja alkuopetuksen yhteistyön merkityksellisyyttä korostavat sekä Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (Opetushallitus, 2014) kuin myös Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (Opetushallitus, 2014). Etenkin siirtymävaiheissa yhteistyö nähdään erityisen tärkeänä. Kyrönlammen ym. (2020) mukaan esi- ja alkuopetuksessa tulee painottaa lapsen yksilöllisiä oppimispolkuja ja joustavan etenemisen edistämiseksi tarvitaan nykyistä enemmän yhteistyötä esi- ja alkuopetuksen henkilökunnan välillä. Tegelmanin (2018) mukaan esi- ja alkuopetuksen yhteistyömalleja kaivataan lisää ja eri-ikäisten lasten opetus vaatisi lisää tutkimuksia. Hän tuo ilmi myös ajatuksen, kuinka tasatahtiin oppiminen ei ole enää nykypäivää, vaan oppimisprosessin käsittäminen vaatii uudenlaista ja ammattitaitoista otetta opettajuuteen.

Tässä tutkimuksessa tavoitteena on esittää esi- ja alkuopetuksen yhdistävän mallin myönteisiä puolia ja haasteita eri näkökulmista. Tutkimuksessa toinen keskeinen tavoite on kuvailla eriyttämistä ja sen merkitystä vuosiluokkiin sitomattomassa yhdistetyn esi- ja alkuopetuksen mallissa. Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jonka tutkimusmetodina toimii systemaattinen kirjallisuuskatsaus.

2 AIHEPIIRIN KÄSITTEISTÖÄ

Tutkimuksessa keskeisimpiä käsitteitä ovat esiopetus, alkuopetus, vuosiluokkiin sitomaton opetus (VSOP) joustavana järjestelynä, yhteisopettajuus ja eriyttämien. Nämä kaikki käsitteet liittyvät oleellisesti toisiinsa, kun tutkimuksen aiheena on yhdistetty esi- ja alkuopetus.

2.1 Esiopetus

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä, jota lapsi saa oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna. Esiopetusta suunnitellaan lasten mielenkiinnon kohteiden pohjalta ja sen tärkeänä tehtävä on olla edistämässä lasten kasvu-, kehitys ja oppimisedellytyksiä. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja leikki on merkityksellinen väline toiminnassa. Esiopetus on tavoitteellista toimintaa mitä toteutetaan opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten yksilöllisistä tavoitteista keskustellaan esiopetuksessa lasten ja huoltajien kesken. (Opetushallitus, 2014) Esiopetus on osa varhaiskasvatusta ja velvoittavaa kaikille 6-vuotta täyttäneille lapsille. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodissa tai peruskouluissa. (Karikoski & Tiilikka, 2020)

2.2 Alkuopetus

Alkuopetuksella tarkoitetaan peruskoulun vuosiluokkien 1-2 opetusta, jonka tulisi nivelyä esiopetukseen sekä myöhempään perusopetukseen (Botherus ym., 2002). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2014) mukaan alkuopetuksen erityisenä tehtävänä on oppilaiden koululaiseksi kasvaminen, vuosiluokilla 1-2 kiinnitetään huomiota oppilaiden myönteiselle kuvalle itsestään oppijoina ja kehitetään valmiuksia myöhempää oppimispolkua varten. Esiopetuksen ja sitä edeltävän varhaiskasvatuksen myötä tulleet

valmiudet tulee ottaa huomioon opetuksessa. Konkreettisenä muutoksena alkuopetuksessa on esiopetuksen toiminnassa käytettyjen oppimisen alueiden muuttuminen oppiaineiksi.

2.3 Vuosiluokkiin sitomaton opetus (VSOP)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2014) mukaan vuosiluokkiin sitomattomalla opetuksella tarkoitetaan joustavaa järjestelyä, joka mahdollistaa yksilöllisen opinnoissa etenemisen. Vuosiluokkiin sitomaton opetus järjestelynä voi olla joko koko koulun käyttämä, yksittäisten vuosiluokkien käyttämä tai yksittäisten oppilaiden opintoja tukeva järjestely. Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu edellyttää siitä päätöstä opetussuunnitelmassa. Opetussuunnitelmassa päätetään tällöin myös, että oppiaineiden opinnoissa voidaan edetä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijaan jokaisen oman opinto-ohjelman mukaisesti. Leppälän (2007) mukaan vuosiluokkiin sitomattomasta opetuksesta käytetään usein lyhennettä VSOP. Vuosiluokkiin sitomattomalla opetuksella pyritään yksilölliseen, joustavaan, jatkuvaan ja sosiaaliseen oppimiseen vuorovaikutuksessa eri-ikäisten lasten sekä aikuisten kanssa.

2.4 Yhteisopettajuus

Yhteisopettajuudella tarkoitetaan tilannetta, jossa vähintään kaksi opettajaa jakavat työn, josta perinteisesti on vastattu yksin. Opettajat voivat olla keskenään samaa tai eri ammattiryhmää. (Pulkinen & Rytivaara, 2015) Yhteisopettajuus tai samanaikaisopettajuus on tuttua ammattikirjallisuudesta jo vuosikymmenien takaa, mutta ilmiö on alkanut kiinnostaa uudella tavalla tuen muotona, kun on siirrytty kolmiportaisen tuen malliin (Louhela-Risteelä & Meriläinen, 2020). Yhteisopettajuus, eli tässä tutkimuksessa esiopettajan ja luokanopettajan välinen yhteistyö liittyy oleellisesti tämän tutkimuksen aiheeseen, jossa toimintakulttuuri perustuu molempien ammattitaitoa hyödyntävään joustavaan kokonaisuuteen. Louhela-Risteelän ja Meriläisen (2020) mukaan yhteisopettajuudessa oleellista on yhteistyön onnistumisen kannalta molempien ammattitaidon hyödyntäminen, työn suunnitelmallisuus ja osapuolien keskinäinen kunnioitus sekä yhdenvertaisuus. Tämän perusteella voidaan siis pitää erittäin merkityksellisenä

sitä, että esiopettaja ja luokanopettaja arvostavat toistensa ammatteja ja työtehtäviä, sekä tuntevat opetussuunnitelmat, jotta he osaavat muodostaa opetuksesta joustavan kokonaisuuden, missä molemmilla on yhteisiä ja omia vastuualueita.

2.5 Eriyttäminen

Laajasti ajatellen eriyttäminen voidaan määritellä kokonaisvaltaiseksi tavaksi lähestyä opetusta huomioiden jokaisen lapsen yksilöllisyys. Sen avulla pyritään oppimisen mahdollistamiseen ja takaamaan kaikille onnistumisen kokemuksia. (Roiha & Polso, 2018) Eriyttäminen on erittäin keskeinen käsite tässä tutkimuksessa, sillä siihen voidaan nähdä perustuvan paljon oleellisia asioita vuosiluokkiin sitomattomassa toiminnassa. Voidaan ajatella esi- ja alkuopetuksen yhdistävässä toiminnassa yksilöllisyyden huomioimisen olevan erityisen merkityksellistä, sillä samassa ryhmässä on lähtökohtaisesti paljon eri taitotason omaavia lapsia, joiden oppimisella on eri lähtökohdat ja tavoitteet. Roihan ja Polson (2018) mukaan eriyttäminen voidaan jakaa tyypillisesti alaspäin ja ylöspäin eriyttämiseen. Alaspäin eriyttämisellä tarkoitetaan heikommin menestyvän oppilaan tukemista ja ylöspäin eriyttämisellä lahjakkaiden oppimisen huomioimista opetuksessa. Eriyttäminen voidaan määritellä myös reaktiiviseksi, jolloin opetuksen yksilöllistämistä tapahtuu haasteiden ilmenemisen seurauksena, tai proaktiiviseksi, jolloin yksilöllisyys on otettu huomioon alusta alkaen. Tämän perusteella yhdistetyssä esi- ja alkuopetuksessa eriyttämisellä voidaan nähdä olevan jo lähtökohtaisesti toiminnan suunnitteluvaiheessa tärkeä osuus, sillä esiopetuksessa ja alkuopetuksessa oppimistavoitteet poikkeavat toisistaan.

3 SIIRTYMÄT JA YHTEISTYÖ

Tässä tutkimuksessa on tärkeää määritellä, mitä siirtymistä ja yhteistyöstä sanotaan esi- ja alkuopetusta ohjaavissa asiakirjoissa sekä tutkimuskirjallisuudessa, jotta yhdistetyn esi- ja alkuopetuksen toimintakulttuuria pystytään tarkastelemaan tavoiteltavan toiminnan valossa ja siihen peilaten.

Erilaiset siirtymät ovat lapsen elämässä erityisen merkittäviä muutoksia niin lapsille itselleen kuin koko perheelle. Tällaisia siirtymiä on esimerkiksi päivähoidon, esiopetuksen ja koulun aloittaminen. Erilaiset kasvuympäristöt poikkeavat toisistaan ja lapsille asetetaan erilaisia odotuksia ja vaatimuksia niiden välillä. Tämä voi asettaa haasteita vanhempien, kasvattajien ja opettajien yhteistyölle. (Karikoski & Tiilikka, 2020) Siirtymien haasteena on usein pidetty sitä, kuinka ne saadaan rakentumaan joustavasti edeten toistensa varaan ilman katkoksia (Hakkarainen, 2002). Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2014) sanotaan yhteistyön sujuvuuden kannalta linjassa olevien käytänteiden siirtymistä olevan tärkeitä paikallisissa varhaiskasvatuksen- ja perusopetuksen suunnitelmissa.

Koulunaloitus merkitsee lapselle muutosta monella elämän osa-alueella, lapselta odotetaan uudenlaista itsenäisyyttä sekä omatoimisuutta ja häneen kohdistetaan uusia erilaisia odotuksia (Hakkarainen, 2002). Siirtymien merkityksellisyyttä ja esiopetuksen ja alkuopetuksen välistä yhteistyötä pidetään merkityksellisenä niin esiopetuksen kuin perusopetuksen molempien ohjaavissa sekä velvoittavissa asiakirjoissa. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2014) sanotaan yhteistyön siirtymävaiheista opetuksen järjestäjällä olevan vastuu luoda tiedon siirron ja yhteistyön käytänteet siten, että siirtymät tapahtuvat joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukien. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2014) korostetaan suunnitelmallista yhteistyötä esi- ja alkuopetuksen kesken sekä painotetaan molemminpuolista oppimisympäristöjen, toimintakulttuurin ja asiakirjojen tuntemista. Avoin keskusteluyhteys ja halu tehdä yhteistyötä on

avainasemassa siirtymien onnistumiselle. Siirtymien merkityksellisyyden puolesta puhuu myös esimerkiksi se, että Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2014) mukaan onnistuneet siirtymät edistävät lasten turvallisuuden tunnetta, hyvinvointia sekä kasvu- ja oppimisedellytyksiä.

Ketolan (2009) esi- ja alkuopettajien yhteistyötä koskevan tutkimuksen mukaan opettajien yhteistyötä helpottavia tekijöitä ovat esimerkiksi henkilön piirteinä joustavuus sekä yhteistyöhaluisuus. Merkittävänä esi- ja alkuopettajan yhteistyölle pidettiin myös sitä, että fyysiset esiopetuksen ja alkuopetuksen tilat sijaitsivat lähekkäin. Tilojen sijaitessa kaukana toisistaan saattoi tutkimuksen mukaan yhteistyö loppua kokonaan. Jäntin (2008) tutkimuksen mukaan esi- ja alkuopetuksen yhteistyön järjestäminen sekä kehittäminen nähtiin helpompana, kun esiopetuksen tilat sijaitsivat koulun yhteydessä.

Sippola-Immonen (2020) on tutkinut esi- ja alkuopettajien kokemuksia heidän välillään tapahtuvasta esi- ja alkuopetuksen yhteistyön rakentumisesta. Tutkimuksessa haastateltujen opettajien mukaan yhteistyön rakentumisen edellytyksenä oli riittävä aika suunnitteluun, resurssien riittävyys sekä yhteinen tahtotila yhteistyöhön. Tärkeänä opettajat pitivät heidän omaa asennettansa, halua ja osaamista yhteistyöhön sekä yhteistyön merkityksellisyyden ymmärtämistä. Koulun rehtoreilla ja esiopettajien esihenkilöillä koettiin olevan tärkeä rooli yhteistyön mahdollistamisessa. Tutkimuksessa alkuopettajat kokivat yhteistyön haasteiden johtuvan rakenteista, kuten esi- ja alkuopetuksen erilaista lukujärjestyksistä ja aikatauluista, kun taas esiopettajat uskoivat esiopetuksen opetussuunnitelman vaatimusten olevan syy, miksi koulun on vaikeampi tehdä yhteistyötä. Alkuopettajat kokivat yhteistyön olevan joustavampaa koulun puolella, sillä aikataulut eivät ole yhtä kellonaikaan sidottuja kuin esiopetuksessa. Tutkimuksessa alkuopettajat kokivat myös, että yhteistä toimintaa toteutettiin enemmän esiopetuksen aikataulujen sekä sisältöjen mukaisesti. Alkuopettajat kertoivat, kuinka koulussa mennään enemmän opetussuunnitelman mukaan, kun taas esiopetuksessa toiminta on vapaampaa ja leikkiä on enemmän. Tutkimuksessa opettajat nostivat esiin yhteiset koulutukset. Esi- ja alkuopetuksen koulutusten koettiin olevan tärkeitä yhteistyön rakentumisessa, sillä silloin luodaan yhteistä pohjaa yhteistyölle.

4 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA - METODI

4.1 Laadullinen tutkimus & tutkimuskysymykset

Tämä tutkimus toteutetaan laadullisena tutkimuksena, jonka metodina toimii systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Laadulliset eli kvalitatiiviset tutkimukset voidaan yksinkertaisimmillaan määritellä aineiston ja analyysin muotoa kuvaileviksi ei numeraalisiksi tutkimuksiksi (Eskola & Suoranta, 1998). Käsitettä “laadullinen” tutkimus voidaan kritisoida siinä mielessä, että nimitys voi olla harhaanjohtava ja antaa kuvan paremmasta laadullisesta tutkimuksesta verrattuna kovaan kvantitatiiviseen tutkimukseen (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Toisaalta Eskolan & Suorannan (1998) mukaan laadullisen tutkimuksen käyttäminen synonyymina pehmeille menetelmille tutkimuksessa voi antaa harhaanjohtavasti kuvan tasoltaan ei yhtä tieteellisestä tutkimuksesta kuin tilastolliset menetelmät. Alasuutari (2011) kuitenkin osoittaa, kuinka kvalitatiivista ja kvantitatiivista analyysiä voidaan pitää jatkumona, joita ei tulisi nähdä vastakohtina tai toisiaan pois sulkevinä menetelminä.

Tämän tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä oli oleellista määritellä aiheen kannalta keskeiset käsitteet sekä se mitä viralliset asiakirjat sanovat esi- ja alkuopetuksen välisestä yhteistyöstä ja siirtymistä. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, millaisena vuosiluokkiin sitomaton yhdistetty esi- ja alkuopetus näyttäytyy, mitkä piirteet ovat sille ominaisia ja mitä myönteisiä ilmiöitä ja haasteita se pitää sisällään. Tutkimuskysymykset rajautuivat seuraavalla tavalla:

1. Mitä myönteisiä ilmiöitä ja haasteita liittyy yhdistettyyn esi- ja alkuopetukseen?
2. Mikä merkitys eriyttämisellä on ja kuinka se näyttäytyy yhdistetyssä esi- ja alkuopetuksessa?

Tässä tutkimuksessa ei ole haluttu rajata aihetta liian tarkasti vaan ollaan kiinnostuneita kokonaisvaltaisesti ilmiöistä, joita liittyy yhdistettyyn esi- ja alkuopetukseen. Tästä syystä ensimmäinen tutkimuskysymys ei ole kovin spesifisti rajattu, vaan sen pohjalta ollaan kiinnostuneita erittelemään keskeisimpiä myönteisiä ilmiöitä ja haasteita, joita yhdistetyssä esi- ja alkuopetuksen mallissa ilmenee tämän systemaattisen kirjallisuuskatsauksen myötä. Toinen tutkimuskysymys on haluttu liittää eriyttämiseen, minkä merkitystä ja näyttäytymistä on kiinnostavaa tutkia, kun on kyse eri ikäisistä koostuvasta yhdistetystä esi- ja alkuopetuksen ryhmästä. Tutkimuskysymyksistä toinen on haluttu myös rajata tarkemmin ensimmäisen tutkimuskysymyksen laajuuden vastapainoksi.

4.2 Tutkimusmetodi

Tässä tutkimuksessa metodina toimii systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Systemaattisella kirjallisuuskatsauksella tarkoitetaan tiivistelmää valitun aihepiirin aiemman tutkimuksen oleellisista sisällöistä (Salminen, 2011). Tutkimuksessa esitellään aiempia tutkimuksia yhdistetystä esi- ja alkuopetuksesta, jonka pohjalta etsitään vastauksia tutkimuskysymyksiin esi- ja alkuopetuksen myönteisistä ilmiöistä ja haasteista sekä eriyttämisen merkityksestä ja näyttäytymisestä. Salmisen (2011) mukaan systemaattinen kirjallisuuskatsaus on hyvä tapa esittää tutkimuksen tuloksia tiiviissä muodossa ja arvioida niiden johdonmukaisuutta. Hän tuo ilmi myös, kuinka systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan nähdä puutteet, jotka tuovat esiin uusia tutkimustarpeita. Jatkotutkimusten tarpeiden esille tuomista voidaan pitää tärkeänä ja arvokkaana osana tutkimusprosessia.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Aineiston hankinta

Tässä tutkimuksessa tiedonhakuprosessi aloitettiin heti aiheen valitsemisen jälkeen. Tutkimusaiheen selkiytyttyä päädyttiin myös melko pian valitsemaan metodiksi systemaattinen kirjallisuuskatsaus, joten aiemman tutkimuksen löytyminen haluttiin varmistaa hyvissä ajoin tutkimusmetodin mahdollistumiseksi. Tiedonhakuprosessi aloitettiin Tampereen yliopiston kirjaston hakupalvelusta Andorista. Hakusanoina käytettiin käsitteitä, jotka oli ajateltu olevan tutkimuksen kannalta merkityksellisiä, kuten esi- ja alkuopetus ja vuosiluokkiin sitomaton opetus. Nämä käsitteet päädyttiin määrittelemään myös teoreettisessa viitekehyksessä. Tampereen yliopiston kirjastonhakupalvelu Andorin lisäksi aineiston hankinnassa käytettiin hyväksi Google Scholaria, jonka kautta löytyi myös aineistoa. Tämän systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tiedonhakuprosessin aikana tutustuttiin eri pro gradu -tutkielmiin, väitöskirjoihin sekä kirjoihin, joiden koettiin olevan aiheen kannalta olennaista aineistoa. Löydettyjä teoksia tallennettiin Andorin hakupalveluun. Aineiston tallentaminen osoittautui hyödylliseksi avuksi tiedonhakuprosessissa, sillä se mahdollisti eri tutkimuksiin palaamisen myöhemmin tutkimuksen edetessä.

Huomionarvoista on, että tässä systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa käsiteltävä aineisto on rajattu vain suomessa toteutettuihin suomenkielisiin tutkimuksiin yhdistetystä esi- ja alkuopetuksesta. Tämä on rajannut tutkimusaineiston määrää, mutta koska eri maiden opetussuunnitelmat ja käytännöt eroavat toisistaan, on tässä tutkimuksessa haluttu keskittyä analysoimaan vain suomessa tapahtunutta tutkimusta.

5.2 Aineiston analyysi

Esi- ja alkuopetuksen yhdistämistä on tutkittu aiemmin usein erilaisten kehittämishankkeiden myötä, missä korostuvat kokemukset tietyn kaupungin tai

kunnan koulun henkilökunnan kokemusten mukaisesti. Eri kokemusten tutkiminen antaa kuitenkin kokonaiskuvan yleisimmin toistuvista myönteisistä ilmiöistä sekä haasteista, jotka toistuvat useammassa tutkimuksissa. Tiedonhakuprosessin myötä huomattiin tapaustutkimusten olevan yksi yleisimmistä tutkimusmenetelmistä, joita on tullut vastaan tutkimuksissa yhdistetystä esi- ja alkuopetuksesta. “Tapaustutkimuksessa keskeistä on juuri tutkittava tapaus tai tapaukset, joiden määrittelylle tutkimuskysymys, tutkimusasetelma ja aineistojen analyysit perustuvat (Eriksson & Koistinen, 2005, s. 1).”

Tämän systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tulokset perustuvat yhteensä yhdentoista eri tutkimuksen keskeisiin tuloksiin, liittyen yhdistetyn esi- ja alkuopetuksen myönteisiin ilmiöihin, haasteisiin sekä eriyttämisen merkitykseen ja näyttäytymiseen toiminnassa. Aineiston tutkimuksista kahdeksan on kasvatustieteiden Pro gradu –tutkielmia, väitöskirjoja on yhteensä kaksi ja yksi lähteistäni perustuu kirjaan, joka sisälsi erilaisia kokemuksia esi- ja alkuopetuksen yhteistoiminnasta, joista tarkastelin tutkimuksen aiheeseen sopien esi- ja alkuopetuksen yhdistävää kokeilua. Pro gradu -tutkielmista yksi oli vain fyysisesti saatavilla ja luettavissa ainoastaan Tampereen yliopiston kirjastossa. Myös katsauksen aineistona käytetty kirja oli vain fyysisesti luettavissa. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aineistona käytetyt kaikki muut seitsemän Pro gradu -tutkielmaa sekä molemmat väitöskirjat ovat verkossa saatavilla.

Kaiken kaikkiaan tiedonhakuprosessin myötä huomattiin, että suomenkielistä tutkimusta nimenomaan yhdistetystä esi- ja alkuopetuksesta toimintamallina ei ollut saatavilla kovin paljon ja suurin osa löydetyistä olikin nimenomaan Pro gradu –tutkielmia. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyöstä taas löytyi jo vähän enemmän tutkimusta. Kuitenkin tutkimukset, joita käytetään tässä systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa riittävät vastaamaan molempiin tutkimuskysymyksiin ja niistä on nähtävissä teemat, jotka toistuvat useammassa eri tutkimuksessa.

6 TULOKSET

Seuraavaksi esitetään tämän tutkimuksen tulokset, joissa vastataan systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aineiston perusteella tutkimuskysymyksiin. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla on päädytty esittämään esi- ja alkuopetuksen myönteiset ilmiöt ja haasteet erillisten alaotsikoiden alle sijoitettuna tutkimustulosten hahmottamisen selkeyttämiseksi. Toinen tutkimuskysymys eriyttämisestä on myös oman alaotsikon alle sijoitettuna. Tämä auttoi jäsentelemään tekstiä tulosten esittämisen prosessissa ja samalla tekee tutkielman ulkoasusta selkeämmän.

6.1 Yhdistetyn esi- ja alkuopetuksen myönteisiä ilmiöitä

Leppälä (2007) on väitöskirjassaan tutkinut kehittämishanketta vuosiluokkiin sitomattomassa yhdistetyssä esi- ja alkuopetuksessa, joka toteutettiin intensiivisen tapaustutkimuksen tavoin kentällä, missä tutkija toimi itse yhtenä opettajista. Tutkimuksessa siirtymät esiopetuksesta kouluopetukseen sujuivat vanhempien mielestä lapsille ja perheille helposti, kun opettajat, tilat, yhteiset käytännöt ja kaverit olivat tuttuja jo entuudestaan. Vanhemmat ja tutkimuksessa mukana olleet työntekijät olivat kaikki yksimielisiä siirtymien onnistumisesta. Tutkimuksen perusteella siirtymävaiheissa säilyi jatkuvuus esiopetuksen ja ensimmäisen luokan välillä. Kehittämishankkeessa mukana olevilla luokanopettajilla oli kokemusta siitä, kuinka tiedonkulku koulun ja päiväkodin sekä koulun ja terveyskeskuksen välillä ei ollut aina toiminut toivotulla tavalla, joten nyt vuosiluokkiin sitomattoman kehittämishankkeen aikana tulleiden esikoululaisten vahvuudet ja ongelmat tunnettiin jo entuudestaan ensimmäisen luokan alkaessa.

Tommola (2014) on pro gradu -tutkielmassaan tutkinut tulisiko esi- ja alkuopetus järjestää yhdessä vai erikseen. Tutkimus kohdistuu Hollolan kunnan alkuluokkatoimintaan, millä tarkoitetaan tutkimuksessa esi- ja alkuopetuksen

suunniteltua työskentelyä yhteisessä oppimisympäristössä päivittäin. Hollolan kunnan alkuluokassa työskenteleviä luokanopettajia ja varhaiskasvatuksen opettajia sekä heidän käsityksiään alkuluokkatoiminnasta oli keretty tutkimukseen. Tutkimuksessa käytettiin nimikettä lastentarhaopettaja varhaiskasvatuksen opettajan sijaan, mikä oli ammatin nimike tutkimuksen tekemisen aikaan.

Tommolan (2014) mukaan etuja alkuluokassa, jossa esi- ja alkuopetus toimivat yhdessä oli lasten vertaisoppiminen ja mahdollisuus opiskella omalla lähikehityksen vyöhykkeellä. Hänen tutkimuksessaan haastateltavat Hollolan kunnan alkuluokassa työskentelevät luokanopettajat ja varhaiskasvatuksen opettajat nostivat esiin, kuinka lapsia kannustetaan kysymään apua myös toisiltaan ja miten vertaisoppiminen tapahtuu kuin itsestään pienryhmissä työskentelyn kautta, jossa on jokaisessa lapsia niin esiopetuksesta kuin ykkös- ja kakkosluokalta. Opiskelumotivaation koettiin myös pysyvän paremmin yllä, kun oppilailla oli mahdollisuus edetä omassa tahdissa eri ikäisistä muodostuvien ryhmien myötä. Saman suuntaisia tuloksia on saanut myös Vuokko (2004) tutkimuksessaan, jossa esiopetus oli yhdistetty 1-2 luokan kanssa. Hänen mukaansa haastateltavat pitivät etuna esiopetusikäisten lasten mallioppimista. Alkuopetusikäiset lapset toimivat esimerkkeinä esioppilaille neuvomalla ja auttamalla niissä asioissa, missä esiopetusikäiset tarvitsivat vielä tukea.

Perälä & Ängeslevä (2021) ovat tutkineet varhaiskasvatuksen opettajien ja luokanopettajien kokemuksia yhteisopettajuudesta alkuluokassa, millä tarkoitettiin yhdistettyä esi- ja alkuopetusta yhteisessä toimintaympäristössä. Vertaisoppimisen koettiin usean haastateltavan opettajan mielestä tapahtuvan alkuluokassa ikään kuin luonnollisesti erilaisen oppilasrakenteen ja ikäjakauman myötä. Vertaisoppimisen nähtiin olevan kaikkia hyödyttävää ja eräs tutkimuksen opettajista mainitsi esimerkin siitä, kuinka luokkakaverilla voi olla kyky sanallistaa tehtävä yksinkertaisemmin kuin opettaja. Alkuluokka toiminnassa hyödynnettiin toiminnallisuutta ja leikkiä oppimismenetelmänä. Leikin käyttäminen oppimismenetelmänä nähtiin tulleen alkuluokkatoiminnan myötä ja varhaiskasvatuksen opettajan läsnäolon kannustamana. Eräs haastattelussa ollut luokanopettajan ja varhaiskasvatuksen opettajan työpari kuitenkin korosti, kuinka leikissä on mukana myös pedagogiikka.

Perälän & Ängeslavan (2021) tutkimuksessa opettajat näkivät esi- ja alkuopetuksen alkuluokassa yhteisopettajuuden myönteisinä ilmiöinä esimerkiksi seuraavia asioita. Toiselta oppiminen nähtiin hyvänä asiana, joka mahdollistui pedagogisen ajattelun ja osaamisen jakamisen myötä. Molemminpuolinen toisen osaamisen ja vahvuuksien hyödyntäminen nähtiinkin etuna alkuluokan yhteisopettajuudessa. Tehtävien jakaminen ja tuki toiminnan suunnittelussa mainittiin myös. Yhteisopettajuuden koettiin tuovan rohkeutta erilaisten asioiden kokeilemiseen ja huoltien puheeksi ottamisessa nähtiin helpompina, kun erilaisia tilanteita kyettiin arvioimaan yhdessä. Tutkimuksessa suurin osa haastateltavista opettajista piti sen hetkistä alkuluokan yhteisopettajuutta mielekkäämpänä kuin yksin opettamista.

Tegelman (2018) on tutkinut opettajan näkökulmasta käsityksiä esi- ja alkuopetuksen toimintamallista, jonka lähtökohtana toimi Kuopiossa toteutettu kehittämishanke. Hänen tutkimuksensa mukaan esi- ja alkuopetuksen yhdistävässä mallissa yksilöllinen huomioiminen mahdollistuu, kun oppilaat ovat eri tasolla ja osa pystyy tehdä tehtäviä itsenäisesti, jolloin samalla vapautuu aikaa apua tarvitsevien yksilöllisemmälle huomioimiselle. Myös johtopäätöksenä tutkimuksessa esitetään omaan tahtiin oppimisen olevan kolmiportaisen tuen oppilaille edellytyksenä.

Hyttinen & Haapanen (2018) ovat tehneet parityönä pro gradu –tutkielman Kuopion VSOP-mallista eli vuosiluokkiin sitomattomasta opetuksesta, jossa oli yhdistetty esi- ja alkuopetus. Tutkielman tarkoituksena oli tarkastella esi- ja alkuopetuksen vuosiluokkiin sitomatonta toimintamallia yhden opettajatiimin näkökulmasta. Tällä VSOP-luokalla oli esioppilaita ja ensimmäisen luokan oppilaita, mutta ei toisen luokan oppilaita ollenkaan. Tutkimuksen mukaan toimintamallissa verrattuna perinteiseen opetukseen nousee esille pienryhmätoiminta, joka on poistanut näkökulmaa yksintekemisestä. Erään tutkimuksessa haastateltavan opettajan mukaan pienryhmätoiminta mahdollistaa useamman oppilaan auttamisen, oppilaat auttavat myös toisiaan ja kilpailevat suorituksista vähemmän. Forss-Pennanen (2006) on väitöskirjassaan tutkinut esi- ja alkuopetuksen yhteistyötä sekä toimintakulttuurin muutosta sen myötä paikallisessa kehittämishankkeessa. Hänen mukaansa myös kehittämissuunnitelman myötä yksin tekemisen kulttuurista siirryttiin vähitellen yhdessä tekemisen kulttuuriin. Yksilöllinen eteneminen nostettiin esiin myös tässä tutkimuksessa.

Yhteisopettajuuden nähtiin mahdollistavan yksilöllinen eteneminen, kun ennen on ollut tapana edetä hitaimman oppijan mukaan. Tämän nähtiin lisäävän oppimisen intoa verrattuna aiempaan.

Tommolan (2014) tutkimuksessa alkuluokan oppimisympäristöt koettiin toimivina. Materiaaleja oli monipuolisesti ja paljon käytettävänä ja työtapo toiminnallista. Tutkimuksessa haastateltavat opettajat totesivat, että esioppilaiden “omalla puolella” on paljon pelejä, leluja ja askartelumateriaalia, kun taas “alkuoppilaiden puolella” paljon koulumateriaalia. Näitä kaikkia materiaaleja käytettiin yhdessä samoin kuin myös tiloja.

Kuten Leppälän (2007) tutkimuksessa, myös useissa muissa tutkimuksissa tuli ilmi positiiviset kokemukset siirtymässä esiopetuksesta kouluopetukseen. Tommolan (2014) mukaan koulun aloitus nähtiin joustavana, sillä tilat ja opettajat olivat entuudestaan tuttuja. Koposen ym. (1999) mukaan koulun aloittamisen helpottaminen on ollut lapsen kannalta katsoen itse toiminnan tavoitteena Vantaan Leppäkorven esi-kakkoskokeilussa. Myös Vuokon (2004) tutkimuksen mukaan yhdistetyssä esi- ja alkuopetuksessa esioppilaat omaksuivat alkuoppilailta koulun sääntöjä ja toimintatapoja esikoulun aikana, mikä helpotti peruskoulun aloittamista.

Esiopetuksesta kouluopetukseen siirtyminen nähtiin myönteisenä ilmiönä useissa tutkimuksessa. Vuokko (2004) tutkimuksessaan tuo näkökulmaa myös alkuopetuksesta katsoen. Tutkimuksessa yhdysluokan opettajat kokivat esioppilaiden pehmentävän alkuopetusta ja tuovan opetukseen leikinomaisuutta. Tähän liittyen Hyttinen & Haapanen (2018) osoittavat omassa tutkimuksessaan, kuinka haastateltujen opettajien mukaan esi- ja alkuopetuksen yhdistävässä toimintamallissa korostui koulumainen oppituntijakoisuus, mutta sisällöllisesti esikoulumainen toiminnallinen tapa oppia, sekä leikillisuus ja lapsilähtöisyys.

Ruohonen (2000) on tutkinut ensimmäisen luokan oppilaiden oppimiskokemuksia esi- ja alkuopetuksen luokalla, missä oli yhdistettynä 0-1 luokka. Tutkimuksessa oli haastateltu oppilaita, sekä opettajia. Tutkimuksessa haastateltavat opettajat nostivat esiin sosiaaliset taidot sekä eri ikäisten kanssa toimimiseen tottumisen yhdysluokan myönteiseksi vaikutukseksi. Tutkimuksen mukaan myönteisenä voidaan nähdä myös esioppilaiden kanssa opiskelun myötä hitaampi tempo, mikä voi auttaa etenkin oppilaita, joilla on haasteita.

Leikinomaisuus nostettiin myönteiseksi vaikutukseksi myös tässä tutkimuksessa, sekä samoin lapsen kehitystä edistävä toiminnallisuus.

Leppälä (2007) nostaa väitöskirjassaan esi- ja alkuopetuksen yhdistävän kehittämishankkeen myönteiseksi vaikutukseksi oppimisen sosiaalisena tapahtumana. Oppimisessa oli mukana myös lasten huoltajat, vertaiset ja välillä hoitajat. Yhteistoiminta huoltajien kanssa nähtiin hyvin tärkeänä sosiaalisen kasvatuksen sekä tiedollisen oppimisen onnistumisen näkökulmasta ja se oli kehittämishankkeen myötä tiiviimpää mitä yleensä kodin ja koulun välillä.

6.2 Yhdistetyn esi- ja alkuopetuksen haasteita

Leppälän (2007) tutkimuksen kehittämishankkeessa yhdistetyn esi- ja alkuopetuksessa näyttäytyi joitain haasteita. Yksi haasteista oli hänen mukaansa sosiaalisten tavoitteiden ja tiedollisen oppimisen painottamisen haaste. Kehittämishankkeen mukaan esiopetuksessa olevien lasten tiedolliset taidot etenivät ensimmäisen luokan tasolle ja vaarana voikin olla esiopetuksessa tiedollisten taitojen painottuminen liiallisesti.

Leppäkorven esi-kakkoskokeilussa esi- ja alkuopetuksen yhteistoiminta toimi käytännössä siten, että koululaiset noudattivat omaa lukujärjestystään ja esiopetuksen lapset siirtyivät koulun tiloihin päiväkodista syötyään ensin aamupalan. Koululla jakaannuttiin kolmeen eri luokkaan ja koulupäivän jälkeen palattiin takaisin päiväkotiin. Luokkien ryhmäjaot olivat iän sijaan jaettu taitojen mukaan. (Koponen ym. 1999). Oppimisympäristöt voivat olla melko erilaiset verrattuna siihen järjestetäänkö esiopetus päiväkodissa vai koulun tiloissa. Koponen ym. (1999) mukaan kokeilussa oli paljon hyvää, mutta arvioinnin seurauksena ilmenneitä haasteita ja kehittämisideoita esiintyi myös. Yksi niistä oli se, että koulujen tilat eivät mahdollistaneet tarpeeksi valinnanvaraa leikkiin, lepäämiseen ja liikkumiseen. Myös esikoululaisten väsyminen päivittäiseen liikkumiseen koulun ja päiväkodin välillä nostettiin esiin. Lukujärjestyksen säännöllinen noudattaminen mainittiin myös esikoululaisille toisinaan väsymystä aiheuttavana. Koponen ym. (1999) mainitsivatkin kehittämisideana jatkoa ajatellen väljemmän viikkorytmin kokeilemisen.

Vuokko (2004) mainitsi tutkimuksessaan myös esi- ja alkuopetuksen yhdysluokassa ilmenneitä haittoja. Yksi haitoista oli esioppilaiden jääminen

mahdollisesti vähemmälle huomiolle. Toisena haittana tutkimuksessa mainittiin se, että esioppilaat saattavat häiritä alkuopetuksessa olevien työskentelyä ja oppimista mukana olemisellaan. Tämä haitta liitettiin yhdysluokan kokoon ja siihen, kuinka alkuoppilaiden huomioiminen voi jäädä vähemmälle opetettaessa samanaikaisesti useampaa eri ryhmää. Toisaalta tutkimuksessa mainittiin myös, kuinka opettajan suunnitellessa tilanteet oikein ei ajanjakamista voitu pitää suoranaisesti haasteena.

Tegelman (2018) on tutkinut opettajien näkökulmia esi- ja alkuopetuksen toimintamallista. Tutkimuksessa eräs haastateltava nostaa mallin haasteeksi ryhmätyöskentelyn. Haastateltavan mukaan ryhmätöitä tehdessä lapset, jotka ovat taitotasoltaan eriäviä eivät ole tasa-arvoisessa asemassa toisiinsa verrattuna. Tutkimuksessa nostettiin opettajien haastattelujen pohjalta haasteeksi myös suuret ryhmäkoot, joiden nähtiin olevan opetusjärjestelyitä hankaloittavia tekijöitä.

Leppälä (2007) nostaa väitöskirjassaan esi- ja alkuopetuksen kehittämishankkeessa ilmenneeksi haasteeksi sopivan pedagogiikan löytämisen. Pedagogiikan tulisi olla luonteeltaan sellaista, mikä soveltuu sekä esiopetuksessa että alkuopetuksessa oleville. Esiopettajien ja alkuopettajien pedagogisen ajattelun on todettu olevan erilaista. Tämän lisäksi myös kehittämishankkeessa lasten arvioiminen, joka otti huomioon yksilöllisen kehittymisen kokonaisvaltaisella tavalla, koettiin haasteelliseksi.

Perälän & Ängeslavan (2021) tutkimuksessa esi- ja alkuopetuksen yhdistävässä alkuluokassa esiopettajan ja luokanopettajan yhteisopettajuuden haasteina nähtiin haastattelujen mukaan ympäristöön liittyviä tekijöitä. Tutkimuksessa aika mainittiin yhdeksi haasteeksi, sillä uuden toimintakulttuurin luominen yhdistetyssä esi- ja alkuopetuksessa vie aikaa, jota ei ollut saatu tarpeeksi. Yhteisopettajuuden haasteeksi opettajat nostivat tutkimuksessa esiin esiopettajan ja luokanopettajan eri hallintokuntien alaisuudessa olemisen ja eri työehtosopimukset. Arjessa tämä näyttäytyi haasteena esimerkiksi vastuukysymyksissä eri työehtosopimusten alla olemisen myötä. Esiopettajan ja luokanopettajan eri johtajat nostettiin esille myös haasteena, sillä johtajilla on omia eriäviä linjauksia asioissa. Ajan riittämättömyys toiminnan suunnittelussa nähtiin myös yhteisopettajuuden haasteena usean opettajan osalta tutkimuksessa.

Ruohosen (2000) tutkimuksen 0–1 yhdysluokassa haastateltavat opettajat pitivät yhdysluokan haasteina esimerkiksi eriyttämisen vaikeutta sekä ajan riittämättömyyttä, sillä opittavaa on paljon. Esioppilaiden vaativa asema nostettiin tutkimuksessa esiin, sillä he eivät ole vielä koululaisia ja tarvitsevat erilaista opetusta. Tutkimuksessa haastateltavilla opettajilla oli kokemusta 0–1 yhdysluokan lisäksi 0–2 luokassa toimimisesta. Osa opettajista oli sitä mieltä, että 0–2 luokka toimii paremmin yhdessä lasten ikäeron vuoksi. He nostivat esiin kakkosluokkalaisten toimimisen esimerkkinä ja halun auttaa, kun taas yksösluokkalaisten koettiin olevan itsekin niin pieniä, että auttajan rooli voi olla haastavaa omaksua. Kuitenkin taas erään haastateltavan mukaan 0–1 luokka koettiin paremmin toimivaksi, kun taas 0–2 luokkaa tulee eriyttää enemmän.

6.3 Eriyttämisen merkitys ja näyttäytyminen

Toisena tutkimuskysymyksenä tutkielmassani oli eriyttämisen merkitys ja kuinka se näyttäytyy yhdistetyssä esi- ja alkuopetuksessa. Esi- ja alkuopetusikäisillä lapsilla on usein suuria tasoeroja kehityksessään, minkä vuoksi useat opettajat suosivat ajatusta joustavasta koulunaloituksesta tai vuosiluokkaan sitomattomasta esi- ja alkuopetuksen kokonaisuudesta (Jäntti, 2008).

Leppälän (2007) mukaan vuosiluokkiin sitomaton opetus itsessään vähentää luokan sisällä tapahtuvaa eriyttämisen tarvetta, sillä ryhmiä kootaan taitotasojen mukaan ja eri ikäisistä lapsista. Tutkimuksen mukaan opetuksen toteuttamistapa yhdistetyssä esi- ja alkuopetuksessa mahdollisti lasten yksilöllisen oppimisen tukemisen siten, että lapset pystyivät kykyjensä mukaan edetä esiopetuksesta ensimmäisen luokan tasolle ja ensimmäisellä luokalla jatkamaan oppimistaan siitä, mihin olivat esiopetuksessa jääneet. Tämän mahdollisti tutkimuksen mukaan se, että aikuiset ja lapset olivat tuttuja toisilleen puolin ja toisin.

Tommolan (2014) mukaan Hollolan kunnan alkuluokkatoiminnassa, jossa esi- ja alkuopetus tekivät suunnitelmallista yhteistyötä päivittäin, kokivat opettajat eriyttämisen välillä hankalaksi. Tutkimuksessa nostettiin esiin kasvavat ryhmät ja eritasoiset oppilaat, joita jokaista tulisi kyetä havainnoimaan yksilönä sekä eriyttämään toimintaa ylös- ja alaspäin siten, että jokainen voisi edetä itselleen sopivalla tasolla. Myös poikkeavia näkökulmia löytyy. Koponen ym. (1999)

kokivat Leppäkorven esi-kakkoskokeilussa, että lapset kykenivät oppimaan ja etenemään omien kykyjensä mukaan ja lapsen yksilöllinen tukeminen mahdollistui, sillä oppimisvaikeudet havaitaan ajoissa. Tämän mahdollistaa Koposen ym. (1999) mukaan se, että luokassa on enemmän aikuisia ja lasten yksilölliseen huomioimiseen on enemmän aikaa ja mahdollisuuksia.

Vuokon (2004) tutkimuksessa esi- ja alkuopetuksen yhdysluokassa eriyttäminen näyttöä siten, että yhteistä opetusta eriytetään iän mukaan kolmelle eri tasolle. Ikää ei kuitenkaan pidetä ainoana eriyttämisen lähtökohtana vaan toimintaa eriytetään myös kehitystasojen mukaan. Esimerkkinä tästä tutkimuksessa mainitaan yhdessä tehtyjen töiden ryhmien muodostamien, joiden valintaprosessissa otetaan huomioon erilaiset taidot.

Tegelman (2018) sanoo tutkimuksensa tuloksien perusteella yhdistetyn esi- ja alkuopetuksen toimintamallissa eriyttämisen tulevan olla tehokasta, sillä luokassa on kolmella eri tasolla olevia oppilaita. Hän korostaa ryhmäjakojen tarkkaa pohtimista ja pohtii ylös ja alaspäin eriyttämisen olevan yksilöllisen oppimisen mahdollistamisen keino.

Hyttisen & Haapasen (2018) tutkimuksessa haastateltavien opettajien perusteella saa hyvän kuvan siitä, millaista osaa eriyttäminen näyttelee vuosiluokkiin sitomattomassa esi- ja alkuopetuksessa jo suunnitteluvaiheessa. Tutkimuksessa kuvataan, miten jo opetusta suunnitellessa rakennetaan erilaisia tehtävätarjottimia valittaviksi, joissa vaikeusaste on ilmoitettu laskettelurinteistä tutuilla värikoodeilla vaikeimmiksi (musta), keskivaikeiksi (punainen) ja helpoimmiksi (sininen). Tehtävät on rakennettu siten, että jo helpoimman sarjan tehtävien hallinta osoittaa tavoitteiden riittävän hallitsemisen. Yksilöllisyyttä toteutetaan siten, että lapsi saa pysytellä samojen harjoitusten parissa haluamansa ajan.

Perälän & Ängeslevän (2021) tutkimuksen mukaan monipuoliset menetelmät ja alkuluokkaympäristö, jossa on paljon eri-ikäisiä lapsia, tekee eriyttämisestä luonnollista. Erään haastateltavan mukaan opettajat kykenevät tarjoamaan variaatiota tehtäviin ja oppilailta on vapaus valita mitä tehtäviä valitsevat. Kokonaisuudessaan yksilöllisen tuen tarpeiden huomioiminen nähtiin hyvänä alkuluokassa heidän tutkimuksensa mukaan.

Kääriäinen (2018) on tutkinut esi- ja alkuopetuksen yhteisen alkuluokan lasten ja aikuisten näkemyksiä luokan toiminnasta. Tutkimuksen aikuiset nostivat

esiin erilaisia näkemyksiä eriyttämisestä käytännössä. Tehtävien ja toiminnan tasoon liittyvät ratkaisut nousivat esille vahvasti. Lapsille voidaan tarjota oppilaan tasoisia vaihtoehtoja tai niiden määrää voidaan rajoittaa. Ajan ja apuvälineiden tarjoaminen nousi esille myös. Ajan antaminen eriyttämisen käytäntönä apua tarvitsevalle oppilaalle nähdään mahdollistuvan alkuluokassa, jossa on enemmän aikuisia. Ryhmät ja niiden muodostamisen ratkaisut alkuluokassa mainittiin myös eriyttämisen keinona.

7 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla löytää vastaus tutkimuskysymyksiin yhdistetyn esi- ja alkuopetuksen myönteisistä ilmiöistä ja haasteista sekä kuvailla millainen merkitys eriyttämisellä on ja kuinka se näyttäytyy esi- ja alkuopetuksen yhdistävässä toiminnassa. Seuraavaksi nostetaan esille yhteenvedossa saatuja tutkimustuloksia ja pohditaan niitä tutkimuskysymysten valossa. Tämän jälkeen esitetään tutkimuksen johtopäätökset, jonka jälkeen tarkastellaan vielä tutkimuksen luotettavuutta ja esitetään jatkotutkimusehdotukset.

7.1 Yhteenveto tuloksista

Tutkimustulosten mukaan myönteisenä ilmiönä voidaan nähdä tämän systemaattisen kirjallisuuskatsauksen useamman tutkimuksen perusteella, kuten Leppälän (2007), Tommolan (2014) ja Vuokon (2004) mukaan sujuvat siirtymät esiopetuksesta kouluopetukseen. Koulunaloitusta helpottavat tekijät olivat yhdistetyn esi- ja alkuopetukseen liitettäviä piirteitä, kuten esimerkiksi jo esiopetuksen aikana tutuksi tulleet tilat, lapset ja aikuiset sekä toimintaperiaatteet, jotka tekivät siirtymästä helpomman. Koposen (1999) mukaan yhdistetyn esi- ja alkuopetuksen toimintamallin yksi tavoitteista oli kouluun siirtymisen helpottaminen. Tätä yhdistetyn esi- ja alkuopetuksen myönteistä ilmiötä voidaan pitää tutkimukseni kannalta tärkeänä, sillä olen perustellut esi- ja alkuopetuksen siirtymien ja yhteistyön merkityksellisyyttä tutkimukseni teoreettisessa viitekehysessä. Merkityksellisten siirtymien näyttäytyminen sujuvana on myönteinen näkökulma yhdistetyssä esi- ja alkuopetuksessa.

Oppimiseen liittyviä myönteisiä ilmiöitä tutkimustuloksissa oli etenkin vertaisoppiminen ja mallioppiminen, jotka toistuivat useamman tutkimuksen perusteella. Vertaisoppimisen näyttäytymisen yhdistetyn esi- ja alkuopetuksen

kontekstissa osoittivat tutkimuksissaan Tommola (2018) sekä Perälä & Ängeslava (2021). Vertaisoppimiseksi voidaan kutsua ilmiötä, jolloin vähintään kaksi ihmistä opiskelevat yhdessä jotain asiaa siten, että he ovat keskenään vertaisia eikä toinen henkilöistä ole eri asemassa, kuten esimerkiksi opettajan roolissa (Fields, 2016). Vertaisoppimisen nähtiin yhdistetyssä esi- ja alkuopetuksessa tapahtuvan toimintakulttuurin myötä, jossa työskenneltiin paljon pienryhmissä kuin itsestään. Vuokko (2004) nosti tutkimuksessaan esiin mallioppimisen käsitteen, jota hän kuvaili näyttäytyvän toimintana, missä alkuopetusikäiset toimivat malleina ja auttavat esiopetuksessa olevia lapsia taidoissa, joita he eivät vielä osaa. Mallioppimisen käsitettä voidaan tässä yhteydessä pitää toimintana vertaisoppimisen kanssa melko samana tuloksissa.

Muita oppimiseen liittyviä myönteisiä ilmiöitä, joita nousi esiin, oli esimerkiksi yksilöllisen etenemisen mahdollistuminen Tommolan (2014) ja Forss-Pennasen (2006) mukaan. Yksin tekemisen kulttuurista yhdessä tekemisen kulttuuriin siirtyminen nostettiin esiin myös, jonka puolesta puhuivat Hyttinen & Haapanen (2018) sekä Forss-Pennanen (2006).

Opettajuuden näkökulmasta tutkimustuloksista myönteisiksi ilmiöiksi voi nostaa yhteisopettajuuden myönteisinä vaikutuksina molempien ammattitaidon hyödyntämisen sekä toiselta oppimisen. Yhteinen suunnittelu sekä tehtävien jakaminen nähtiin myönteisenä kuten myös koettu rohkeus toteuttaa erilaisia asioita ja tuen saaminen toiselta huolien ilmetessä. (Perälä & Ängeslava, 2021.)

Oppimiseen ja opetukseen liittyviä yhdistetyn esi- ja alkuopetuksen haasteita oli tulosten perusteella Leppälän (2007) mukaan tiedollisten oppimisen ja sosiaalisten tavoitteiden painottamisen haaste. Vuokon (2004) tutkimuksessa oppimiseen liittyen mainittiin myös esioppilaiden mahdollinen vähemmälle huomiolle jääminen sekä, että esioppilaat saattavat häiritä alkuoppilaiden oppimista. Huomionarvoista on kuitenkin, että tutkimuksessa nämä haitat huomiotta jäämisestä ja häiritsemisestä nähtiin lähinnä yhdysluokan kokoon liitettäväksi haasteeksi sekä hyvällä suunnittelulla mahdolliseksi välttää.

Ryhmien muodostaminen yhteisessä opetuksessa nähtiin Tegelmanin (2018) tutkimuksen mukaan haasteena, sillä eri taitotasoisia oppilailta ei tutkimuksessa ilmenneen näkemyksen mukaan voida pitää tasa-arvoisessa asemassa toisiinsa verrattuna. Leppälän (2007) mukaan sekä esiopetuksen että alkuopetuksen molempien toimintaan soveltuvan pedagogiikan löytäminen

nähtiin yhtenä haasteena sekä lasten kokonaisvaltainen ja yksilöllisyyden huomioon ottava arviointi. Tommola (2014) nosti esiin eriyttämisen vaikeuden ja ajan riittämättömyyden suhteessa opittavaan määrään.

Useat haasteet, joita tutkimustuloksissa tuli esiin liittyivät käytännön asioihin sekä ympäristöön. Esimerkiksi Koposen (1999) mainitsevat koulun tilojen toimimattomuus ja lukujärjestyksen tiukka noudattaminen aiheuttaen esiopetuksessa oleville lapsille väsymystä, voidaan haasteina liittää näihin tekijöihin. Myös Perälä & Ängeslava (2021) nostivat tutkimuksessaan esille ajan riittämättömyyden suhteessa uuden toimintakulttuurin luomiseen, esiopettajan ja luokanopettajan eri hallintokuntien alla olemisen sekä eri työehtosopimukset, jotka saattoivat aiheuttaa haasteita arjessa. Nämä haasteet voidaan nähdä myös käytännön asioihin liittyviksi, joita ei voida sinänsä liittää itse yhdistetyn esi- ja alkuopetukseen haasteiksi itsessään, vaikka tulivatkin kyseisessä kontekstissa ilmi.

Toisen tutkimuskysymyksen tuloksissa liittyen eriyttämiseen yhdistetty esi- ja alkuopetus nähtiin jo itsessään opetusjärjestelynä vähentävän luokan sisällä tapahtuvaa eriyttämistä, sillä ryhmiä muodostetaan eri ikäisistä ja taitotasoltaan eriävistä lapsista. Yksilöllinen eteneminen nähtiin mahdollistuvan joustavasti toimintakulttuurin myötä, jossa voi liikkua eri taitotasolla. (Leppälä, 2007) Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tulosten perusteella toimintaa eriytettiin usein kolmelle eri tasolle.

Tulosten perusteella eriyttäminen nähtiin pääosin toimivana osana yhdistettyä esi- ja alkuopetusta ja sen merkitys opetuksen toteuttamisessa tiedostettiin. Koska yhdistetyssä esi- ja alkuopetuksessa on usein enemmän aikuisia, nostettiin tämän mahdollistavan paremmin aikaa yksilöllisen huomioimiseen (Koponen, 1999). Tuloksista nousi esiin kuitenkin myös näkökulma eriyttämisen vaikeudesta kasvavien ryhmäkokojen myötä, jossa jokaista tulisi kyetä huomioimaan yksilönä ylös ja alapäin eriyttämällä (Tommola, 2014). Näkökulma ryhmäkoosta on kuitenkin hyvä ottaa huomioon tässä tuloksessa, sillä se mainittiin haasteen lähtökohtana koetussa eriyttämisen vaikeudessa.

7.2 Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa pystyttiin vastaamaan tutkimuskysymyksiin yhdistetyn esi- ja alkuopetuksen myönteisistä ilmiöistä ja haasteista sekä eriyttämisen merkityksestä ja näyttäytymisestä.

Johtopäätöksenä tämän systemaattisen kirjallisuuskatsauksen perusteella voidaan esittää tutkimuksen merkittävimpien myönteisten ilmiöiden olevan siirtymien sujuvuus, vertaisoppiminen ja yksilöllisen etenemisen mahdollistuminen, jotka toistuivat eri tutkimuksissa.

Tuloksissa esiin tulleet haasteet olivat suurelta osin ulkoisista tekijöistä riippuvia, kuten ryhmäkoosta ja ajanriittämättömyydestä johtuvia mitkä nähtiin vaikuttamassa joko suorasti tai epäsuorasti koettuihin haasteisiin.

Eriyttäminen näyttäytyy esi- ja alkuopetuksen yhdistävässä toiminnassa lähtökohtana jo opetuksen suunnitteluvaiheessa eri tasoisten tehtävien suunnittelussa, joita lapsille tarjotaan. Tällöin eriyttäminen voidaan nähdä proaktiivisena, joka määriteltiin tämän tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä ja millä tarkoitetaan Roihan & Polson (2018) mukaan eriyttämistä, jossa on otettu yksilöllisyys huomioon.

7.3 Luotettavuus ja jatkotutkimusehdotukset

Tätä tutkimusta voidaan pitää luotettavana, sillä systemaattisen kirjallisuuskatsauksen yhdentoista tutkimuksen perusteella saatujen tulosten mukaan voidaan nähdä eri tutkimuksissa toistuvat teema, jotka näkyivät etenkin sujuvien siirtymien, vertaisoppimisen ja kuinka eriyttämistä käytännössä toteutettiin kautta. Katsauksen vanhin tutkimus oli vuodelta 1999 ja tuorein tämän tutkimuksen kanssa samana vuonna 2021 toteutettu. Näen, että vanhemmat tutkimukset yhdistetystä esi- ja alkuopetuksesta eivät vähentäneet tämän tutkimuksen luotettavuutta, mutta on hyvä tiedostaa opetusta ohjaavien asiakirjojen päivittyneen tutkimusten välillä mikä saattaa vaikuttaa näkemysten taustalla. Luotettavuutta tämän tutkimuksen kohdalla voidaan osaltaan nähdä vähentävän Pro gradu -tutkielmien suhteellisen suuri osuus kirjallisuuskatsauksen aineistosta.

Jatkotutkimusehdotuksena vertaileva tutkimus yhdistetyn esi- ja alkuopetuksen sekä erillisen esi- ja alkuopetuksen välillä olisi näkemykseni mukaan tarpeellinen. Esimerkiksi tässä tutkimuksessa esille tulleita teemoja siirtymistä, vertaisoppimisesta ja eriyttämisestä olisi kiinnostavaa vertailla eri toimintamallien välillä.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. (2011). Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino.
- Brotherus, A., Hytönen, J. & Krokfors, L. (2002). Esi- ja alkuopetuksen didaktiikka. WSOY.
- Fields, M. (2016). Mitä on vertaisoppiminen? Teoksessa Fields, M., & Plathan, S. (toim.) Tietoa, taitoja ja hyvää fiilistä – vertaisoppimisen taustaa ja kokemuksia järjestötoiminnassa. OK-opintokeskus. Verkossa saatavilla: <https://www.ok-sivis.fi/media/materiaalit-osio/selvitykset-ja-tutkimukset/tietoa-taitoja-ja-hyvaa-fiilista.pdf#page=26>
- Eriksson, P. & Koistinen, K. (2005). Monenlainen tapaustutkimus. Kuluttajatutkimuskeskus. Verkossa saatavilla: <http://hdl.handle.net/10138/153032> [Viitattu 22.11.2021].
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino.
- Estola, E., Uitto, M. & Karikoski, H. (2020). Suhteet lapsiin työn ytimessä - opettajana esi- ja alkuopetuksessa. Teoksessa Kyrönlampi, T., Mäkitalo, K., & Uitto, M. (toim.) Esi- ja alkuopetuksen käsikirja. PS-kustannus.
- Forss-Pennanen, P. (2006). Uuden oppimista, kokeilua ja pohtimista. Yhteisöllisiä ja yksilöllisiä oppimispolkuja esi- ja alkuopetuksen yhteistyössä. [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto, Chydenius instituutti – Kokkolan yliopistokeskus]. JYX-julkaisuarkisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:951-39-2596-X>
- Hakkarainen, P. (2002). Kehittävä esiopetus ja oppiminen. PS-kustannus
- Hyttinen, T. & Haapanen, T. (2018). Vuosiluokkiin sitomaton yhdistetty esi- ja alkuopetus – Tapaustutkimus. Yhteistyötä - Yksilöllisesti - Yhdessä. [Pro gradu -tutkielma, Itä-Suomen yliopisto]. UEF-eRepo. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20180840>

- Jääntti, T. (2008). Esi- ja alkuopettajien yhteistyö - Tapaustutkimus Sääksjärven yhtenäiskoulussa. [Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto]. Trepo.
<https://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-19400>
- Karikoski, H. & Tiilikka, A. (2020). Eheä kasvunpolku – haaste yhteistyölle. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-kustannus.
- Ketola, T. (2009). Esi- ja alkuopetuksen yhteistyö. Tapaustutkimus sivistystoimen alaisuudessa työskentelevien esi- ja alkuopettajien yhteistyöstä. [Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto]. Trepo.
<https://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-19731>
- Koponen, H., Lönnroth, M. & Pylväinen, T. Leppäkorven esi-kakkoskokeilu. Teoksessa Kankaanranta, M., Mäkitalo, K. & Tiihonen, E. (1999). Kasvun ja oppimisen polkuja. Kokemuksia esi- ja alkuopetuksen yhteistoiminnasta. Koulutuksen tutkimuslaitos
- Kyrönlampi, T., Mäkitalo, K., & Uitto, M. (toim.) (2020) Esi- ja alkuopetuksen käsikirja. PS-kustannus.
- Kääriäinen, T. (2018). "Kaikille ei anneta samalla kauhalla". Näkemyksiä ja kokemuksia alkuluokan toiminnasta. [Pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto]. UTUPub. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018061926168>
- Leppälä, R. (2007). Vuosiluokkiin sitomattoman opiskelun kehittäminen yhdistetyssä esi- ja alkuopetuksessa. [Väitöskirja, Oulun yliopisto]. JULTIKA. <http://urn.fi/urn:isbn:9789514283598>
- Louhela-Risteelä, V. & Meriläinen, H. (2020). Onnistuneen kolmiportaisen tuen merkitys esi- ja alkuopetuksessa. Teoksessa Kyrönlampi, T., Mäkitalo, K., & Uitto, M. (toim.) Esi- ja alkuopetuksen käsikirja. PS-kustannus.
- Opetushallitus. (2014). Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Opetushallitus. (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Perälä, N. & Ängeslevä, P. (2021). Varhaiskasvatuksen opettajien ja luokanopettajien kokemuksia yhteisopettajuudesta alkuluokassa. [Pro

- gradu -tutkielma]. JYX-julkaisuarkisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202106083569>
- Pulkkinen, J., & Rytivaara, R. (2015). Yhteisopetuksen käsikirja. [Jyväskylän yliopisto]. JYX-julkaisuarkisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6435-1>
- Roiha, A. & Polso, J. (2018). Onnistu eriyttämisessä: toimivan opetuksen opas. PS - kustannus.
- Ruohonen, K. (2000). Perusopetuksen ensimmäisen luokan oppilaiden oppimiskokemukset yhdistetyllä esi- ja alkuopetusluokalla. Tapaustutkimus erään ala-asteen 0-1 yhdysluokalla. [Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto]. Trepo. <https://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-8368>
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). KvaliMOTV - menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Verkossa saatavilla: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html [Viitattu 23.10.2021].
- Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. OSUVA. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-349-3>
- Sippola-Immonen, M. (2020). "Kaikilla on se oman alansa asiantuntijuus ja sitä hyödynnetään." Esi- ja alkuopettajien kokemuksia asiantuntijuuden rakentumisesta esi- ja alkuopetuksen yhteistyössä. [Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. JYX-julkaisuarkisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202009085776>
- Tegelman, T. (2018). "Se on sellaista tasapainoilua". Kalevalan koulun opettajien käsityksiä vuosiluokkiin sitomattomasta esi- ja alkuopetuksesta. [Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. JYX-julkaisuarkisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201811024605>
- Tommola, T. (2014). Esi- ja alkuopetus yhdessä vai erikseen? Luokanopettajien ja lastentarhaopettajien käsityksiä alkuluokasta. [Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. JYX-julkaisuarkisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201410062935>
- Vuokko, K. (2004). Loppujen lopuksi yllättävän tasapainoinen ryhmä. Tutkimus esi- ja alkuopetuksen toteutumisesta eräässä yhdysluokassa. [Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto].

Vuorinen, A. (2019). Joustava esi- ja alkuopetus – tapaustutkimus yhden koulun joustavista järjestelyistä. [Pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto, Rauman kampus]. UTUPub. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019041812865>